

Дисципліна «Основи економіки та бізнес-аналізу»

kbo_pir@ztu.edu.ua

Розподіл балів з навчальної дисципліни

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Виконання завдань поточного контролю	60	-
Виконання завдань модульного контролю	40	-
Підсумкова семестрова оцінка	100	-

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Виконання завдань під час навчальних занять	50	-
Виконання та захист індивідуальних самостійних завдань	10	-
Виконання науково-дослідної роботи та інших видів робіт (додаткові – заохочувальні бали)	20	-
Разом за виконання завдань поточного контролю	60	-

Розподіл балів за виконання завдань під час навчальних занять

Види робіт здобувача вищої освіти ¹	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Відповіді (виступи) на заняттях	10	-
Участь у дискусії	5	-
Виконання тестових завдань	10	-
Виконання та захист практичних завдань, вправ, кейсів	25	-
	50	-

7. Індивідуальні самотійні завдання

Необхідно скласти бізнес-план підприємства. Навести перелік сировини й матеріалів, склад обладнання та транспортних засобів, необхідних для виробництва, витрати основних матеріалів на 1 виріб, витрати допоміжних матеріалів на 1 виріб, витрати на оплату праці за місяць, штатний розпис, витрати на електроенергію, величину амортизаційних відрахувань, витрати на оренду приміщення, зведені дані для розрахунку собівартості, розрахунок виробничої собівартості, виручки, прибутку та рентабельності продукції кожного виробу.

Розподіл додаткових (заохочувальних) балів

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	Денна форма	Заочна форма
Перемога та (участь) у студентських предметних олімпіадах, Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, міжнародних конкурсах за фахом	5 (3)	-
Участь у грантах, науково-дослідних проектах	2	-
Підготовка наукових статей	5	-
Підготовка тез доповідей наукових конференцій	4	-
Участь у засіданнях наукового гуртка	2	-
Участь у <u>вебінарах</u> професійних організацій та <u>стейкхолдерів</u>	2	-
РАЗОМ:	20	-

Розподіл балів за виконання завдань модульного контролю

Види робіт здобувача вищої освіти	Кількість балів за семестр	
	денна форма	заочна форма
Модульна контрольна робота 1	20	-
Модульна контрольна робота 2	20	-
Разом за виконання завдань модульного контролю	40	-

Критерії оцінки для навчальних дисциплін з формою підсумкового контролю «екзамен»

<i>Форма контролю</i>	<i>К-ть балів</i>	<i>Умови допуску до екзамену</i>	<i>Умови отримання «автомату»</i>
Поточний контроль	60 б.	Мінімум 20 б.	Не передбачено
Модульний контроль	40 б.	Щодо модульного контролю вимог не встановлено	Не менше 60% балів від <u>КОЖНОГО</u> модульного контролю (не від суми, а від кожного)*
Додаткові (заохочувальні) бали	20 б.	Не передбачено	Не передбачено

*модульний контроль проводиться в чітко визначений час і його переписування не передбачено (окрім випадків, коли студент може підтвердити вагомість підстав відсутності (якийсь документ).

<i>Назва контролю</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>	<i>Фактично отримана кількість балів</i>	
		<i>Приклад, коли <u>буде</u> «автомат»</i>	<i>Приклад, коли <u>не</u> <u>буде</u> «автомат»</i>
МКР 1	20	12 і більше	20
МКР 2	20	12 і більше	1
Поточний	60	30	50
Додатковий*	20	6	15
Разом	100	60 і більше	86

*Бали нараховуються поза поточним та модульним контролем, але до загального рейтингу додаються.

Тема 1.
Теоретичні
ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ

План

1. Ключові поняття економіки.
2. Структура економіки.
3. Економічні закони і їх сутність.
4. Сутність, структура, роль потреб в розвитку економіки.
5. Відтворення і відтворювальний процес

1. Ключові поняття економіки

Система державної статистики є невід'ємним елементом органів управління кожної країни, оскільки забезпечує законодавчі та виконавчі органи влади, економічні кола та громадськість даними про соціально-економічний розвиток, здійснює прогноз його тенденцій, виявляє закономірності національної економіки, визначає зв'язки між соціально-економічними явищами і процесами

**Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики є Державна служба статистики України
(Держстат України)**

Державна служба статистики України

🏠 Головна | 🗺️ Мапа сайту | 📄 Про Службу

📢 Повідомити про корупцію | 📘 facebook | 🐦 twitter | 📺 YouTube | 🔗 LinkedIn

Діяльність | Статистична інформація | **Експрес-випуски** | Населення України | Кабінет респондента | Доступно про статистику

- Діяльність громадян
- Респондентів
- ЗМІ
- ІД МВФ
- Документи
- Методологія та класифікатори
- Тематичні опитування
- Статистична інформація
- Пошук
- Контакти

[Публікації](#) | [Експрес-випуски](#)

Економічна статистика / Економічна діяльність / Діяльність підприємств

Розвиток підприємництва

Показники діяльності суб'єктів господарювання

- Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022) 30.08.2024
- Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022) 30.08.2024
- Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022) 30.08.2024
- Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022) 30.08.2024
- Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022) 30.08.2024
- Додана вартість за витратами виробництва суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022) 30.08.2024
- Витрати на персонал суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022) 30.08.2024

Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності

- Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2022)
- Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності
- Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2022)
- Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності
- Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010–2022)

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності

17 цілей, щоб змінити наш світ

Цілі сталого розвитку (ЦСР) є універсальним заклик до дій, щоб покінчити з бідністю, захистити планету та поліпшити життя та перспективи кожного, в усьому світі. 17 Цілей були прийняті всіма державами-членами ООН у 2015 році в рамках порядку денного сталого розвитку 2030

Індикатори для України

Державна служба статистики України

Економіка є суспільною теоретичною наукою. Вона охоплює систему знань, пов'язаних із вивченням відносин між людьми в процесі їх господарського життя. Часто висловлюється думка, що економічну теорію важко вивчати. Якийсь лауреат Нобелівської премії **Макс Планк** (засновник квантової фізики) соромливо зауважив, що він починав свою діяльність як економіст, але потім покинув цю професію, бо вона здалася йому занадто складною. Коли про це розповіли Бертррану Расселу, який започаткував сучасну математичну логіку, то він здивовано відповів, що він відійшов від економіки з тієї причини, що та здалася йому занадто простою. Це свідчить, що характер пізнання науки залежить від інтересу, який вона викликає у тієї чи іншої людини.

Походження слова «економіка».

Кожному з нас відомо слово „економіка”. Але знаходячись в оточенні економіки, ми не можемо легко і просто пояснити що це таке, тому що економіка – поняття досить загальне, багатозначне і однією фразою його визначити неможливо.

У перекладі з грецького слово „**економіка**” означає мистецтво ведення домашнього господарства („ойкос” – дім, домашнє господарство; „номос” – вчення, закон).

Вперше цей термін ввів грецький поет Гесіод (VIII-VII ст. до н. е.), а в науковий оборот – давньогрецький філософ Ксенофонт (430-355 до н. е.), а через кілька десятиліть – Аристотель (369-322 до н. е.). Він поділив науку про багатство на економіку та хрематистику. Під економікою він розумів виробництво благ для задоволення потреб людей, під хрематистикою – накопичення грошей („хрема” – майно, володіння).

Економіка як наука виникла в XVI-XVII ст. Це період становлення капіталізму, зародження мануфактури, поглиблення суспільного поділу праці, розширення зовнішніх і внутрішніх ринків, інтенсифікації грошового обігу. Капіталістичні відносини почали складатися передусім у сфері торгівлі.

Термін „економіка” в сучасних умовах має різноманітні значення, але якщо їх узагальнити, то тоді:

економіка – це господарська система, яка забезпечує потреби людей і суспільства шляхом створення і використання необхідних життєвих благ.

Сучасну економіку слід розглядати з трьох боків:

- 1) економіка – це сфера діяльності людей та суспільних відносин;
- 2) економіка – це комплекс народного господарства;
- 3) економіка – це наука щодо створення і розподілу споживчих і виробничих благ.

Предмет економічної теорії — виробничі відносини між людьми (або їх дії) у процесі праці, безпосереднього виробництва товарів і послуг, а також у сфері їх обміну, розподілу та споживання.

Розглянемо сутність структурних складових системи економічних відносин: виробництво, розподіл, обмін, споживання.

Виробництво – це процес створення матеріальних благ і послуг (валового продукту), необхідних для задоволення суспільних потреб (особистих і виробничих).

Розподіл – визначає частку індивідів, підприємств та держави у створеному валовому продукті. В результаті розподілу утворюються доходи громадян і підприємств (заробітна плата, рента, процент, прибуток). Ці доходи вважаються первинними. Доходи держави є вторинними, оскільки вони формуються за рахунок оподаткування первинних доходів.

У процесі розподілу відбувається і розподіл економічних ресурсів з метою їх подальшого використання в процесі виробництва.

Обмін – це процес, коли в результаті розподілу доходи обмінюються на товари і послуги. В умовах товарного виробництва обмін відбувається на ринку і через ринок. Тому відносини обміну в - широку розумінні – це вся система ринкових відносин.

Споживання – це використання отриманих в результаті розподілу і обміну матеріальних благ для задоволення потреб.

Вирізняють два види споживання: виробниче й особисте. Важливою суспільною функцією особистого споживання, поряд з відтворенням робочої сили і людини загалом, є створення стимулів, мотивацій для зростання й розвитку виробництва.

Отже, з точки зору відтворюючого підходу, економіка — єдність виробництва, розподілу, обміну та споживання економічного продукту.

Діяльність кожного підприємства передбачає виконання бізнес-процесів, основними з яких є: процес придбання (постачання), процес виробництва, процес реалізації

Процес постачання (придбання) -

процес придбання економічних ресурсів з метою забезпечення виробничих та господарських потреб або реалізації. Розмір і склад ресурсів залежать від виду і обсягів діяльності. За функціональним призначенням в процесі діяльності матеріальні ресурси поділяють на засоби та предмети праці.

Основні завдання процесу придбання:

1. Правильне та своєчасне встановлення обсягу необхідних необоротних і оборотних активів.
2. Повне та своєчасне документування операцій з надходження активів.
3. Виявлення всіх витрат, пов'язаних із придбанням (заготівлею) активів.
4. Оцінка матеріальних ресурсів.
5. Облік розрахунків з постачальниками та контроль виконання умов договорів.
6. Облік загального обсягу активів та їх окремих видів, що заготовлені за звітний період

Процес виробництва – це сукупність взаємопов'язаних процесів праці і природних процесів, в результаті яких відбувається перероблення продуктів природи, сировини та матеріалів у предмети споживання і засоби виробництва.

Процес виробництва на підприємстві складається із основних, допоміжних і обслуговуючих процесів.

Основний процес – це процес безпосереднього виробництва продукції.

Допоміжні процеси – це процеси забезпечення основного виробництва ресурсами, проведення ремонтів устаткування, тощо.

Обслуговуючі процеси – це процеси, що обслуговують основні і допоміжні процеси (складські, транспортні операції тощо).

Позитивним результатом виробничого процесу є готова продукція, напівфабрикати і незавершене виробництво, внаслідок використання яких підприємство одержують значні економічні вигоди.

Готова продукція – продукція, що виготовлена на підприємстві, і призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом.

Напівфабрикати – це продукція, що підлягає подальшій обробці або використовується як складова частина іншого складнішого виду продукції. Напівфабрикат одночасно є предметом праці та продуктом праці.

Незавершене виробництво – це не закінчені обробкою і складанням деталі, вузли, вироби та незакінчені технологічні процеси.

При напівфабрикатному способі виробництва, якщо продукція не пройшла всіх установлених технологічним процесом стадій виробництва, утворюються напівфабрикати, які можуть бути реалізовані споживачам, і незавершене виробництво; а при безнапівфабрикатному способі – тільки незавершене виробництво.

Відходи зазвичай виникають внаслідок недоліків технологічного процесу, їх використання неможливо без додаткової обробки або потребують додаткових витрат на утилізацію, тому економічні вигоди від їх використання практично відсутні.

Під процесом реалізації розуміють сукупність операцій по продажу готової продукції споживачам. Продукція реалізується за відпускними (продажними) цінами.

Ціни на продукцію встановлюються з таким розрахунком, щоб підприємство не тільки відшкодувало затрати на виробництво продукції і її реалізацію, а й одержало прибуток, необхідний для сплати податку з прибутку та інших обов'язкових платежів до бюджету і розширення власного виробництва

Реалізацією завершується процес кругообігу засобів, чим забезпечується можливість відтворення виробничих запасів і самого процесу виробництва, здійснення розрахунків підприємства за своїми зобов'язаннями (перед бюджетом, працівниками по оплаті праці, постачальниками та іншими господарюючими суб'єктами), а також виявляється фінансовий результат від реалізації.

2. Структура економіки

Функціональна структура

1. Економіка — це перш за все **людина, люди**.

Праця як доцільні дії проявилась перш за все в господарюванні.

Людина являє **ціль економіки**. В той же час люди є **засобом економіки**.

Людина як частина економіки і її учасник виступає в трьох особах:

– людина-виробник;

– людина-споживач;

– людина-управлінець (координування та узгодження дій).

2. Друга частина економіки — **природа**. Природа – **середовище проживання** людей (навколишнє середовище).

3. Третя складова частина економіки — **«штучна (антропогена) природа»** – все, що створено людиною, виникло в результаті діяльності людей (включає матеріально-речову, енергетичну, інформаційну частини).

4. **Інфраструктура** – це сукупність об'єктів, що забезпечують функціонування виробництва (**виробнича інфраструктура**) і умови життєдіяльності людей (**соціальна інфраструктура**).

5. Предмети споживання (споживчі товари) – все, що покликане задовольняти особисті потреби людей.

6. Інформація – це знання, інтелектуальний продукт, представлені переважно у формі застосовуваних у виробництві результатів наукових досліджень, проектів, а також інформація, **споживана людьми**.

Економічні процеси і економічні об'єкти мають **дві сторони**: *матеріально-речову* (кількісні, об'ємні або натуральні показники) і *вартісну*.

Подвійна природа економіки, яка виявляється в наявності в ній взаємопов'язаних сторін у вигляді *матеріально-речового і грошового початків*, є **фундаментальною ознакою і принципом економіки**.

Галузева структура економіки

Галузь – частина економіки, виробничо-економічна область, в яку входять об'єкти, що володіють єдністю виконуваних функцій, видів і призначення продукції, що випускається, застосовуваних технологічних процесів.

У галузевій структурі економіки – дві групи галузей: галузі **матеріального виробництва** і галузі **соціально-культурної сфери** (нематеріального виробництва).

Сфера матеріального виробництва: промисловість (добувна, переробна, машинобудівна, легка) сільське і лісове господарство, будівництво, транспорт і зв'язок, торгівля і громадське харчування, матеріально-технічне забезпечення.

Соціально-культурна сфера (нематеріальне виробництво): культура, освіта, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, наука, управління, житлово-комунального господарства, побутове обслуговування населення.

Види економічної діяльності КВЕД

A Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство

B Добувна промисловість і розроблення кар'єрів

C Переробна промисловість

D Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря

E Водопостачання; каналізація, поводження з відходами

F Будівництво

G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів

H Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність

I Тимчасове розміщування й організація харчування

J Інформація та телекомунікації

K Фінансова та страхова діяльність

L Операції з нерухомим майном

M Професійна, наукова та технічна діяльність

N Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування

O Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування

P Освіта

Q Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги

R Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок

S Надання інших видів послуг

T Діяльність домашніх господарств

U Діяльність екстериторіальних організацій і органів

КВЕД (Класифікація видів економічної діяльності) - це система кодів, яка використовується для класифікації різних видів бізнесу. Фізичні особи - підприємці та юридичні особи для ведення своєї діяльності повинні обрати відповідний КВЕД, який відповідає їх виду діяльності.

Щоб обрати правильний КВЕД для свого бізнесу, визначте основну галузь своєї діяльності та розгляньте специфіку своєї компанії. Після цього знайдіть відповідний розділ у КВЕД у класифікаторі. Окремо необхідно звернути увагу на Вашу майбутню систему оподаткування та на види діяльності, які потребують отримання спеціальних ліцензій.

<https://diia.gov.ua/yak-obrati-pravilnij-kved-dlya-svogo-biznesu>

→ ↻ (diia.gov.ua/yak-obrati-pravilnij-kved-dlya-svogo-biznesu

Google Об'єктив ☆

Головна

Як обрати правильний КВЕД для свого бізнесу?

29/01/2020

КВЕД – це класифікатор видів економічної діяльності, який можна подивитися на сайті Держкомстату. Коди структуровано за галузями економіки.

ФОП має право займатися бізнесом тільки за тими кодами, які записані в його реєстраційних документах. Тому перед тим, як відкрити ФОП, треба зрозуміти, який вид діяльності обрати.

Проаналізуйте свій бізнес:

- чим плануєте займатись;
- від якої сфери будете отримувати основний дохід;
- які додаткові послуги будете надавати;
- ринок збуту (Україна / світ);
- чи дозволений такий вид діяльності для ФОП.

Реклама і маркетинг

Відкриваючи рекламне агентство, не варто обмежуватися тільки кодом 73.11, адже вам можуть знадобитись такі КВЕДи:

- операції з дослідження кон'юнктури ринку – код 73.20;
- послуги SMM – тут підходить код 63.11;
- виробництво рекламних матеріалів – 58.19.

IT галузь

Розробляючи IT продукти (ігри, додатки), які плануєте продавати онлайн, зверніть увагу на такі КВЕДи:

- 62.01 Комп'ютерне програмування;
- 58.21 Видання комп'ютерних ігор;
- 58.29 Видання іншого програмного забезпечення;
- 63.11 Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність;
- 18.20 Тиражування звуко-, відеозаписів і програмного забезпечення;
- 47.41 Роздрібна торгівля комп'ютерами, периферійним устаткуванням і програмним забезпеченням у спеціалізованих магазинах;
- 47.91 Роздрібна торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет.

Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2022 році							
A	B	C	D	E	F	G	H
	Код за КВЕД-2010/ Code NACE, Rev.2	Кількість діючих суб'єктів господарювання/ Number of active business entities					
		усього, одиниць/ total, units	у % до загального показника/ in % to the total	підприємства/ enterprises		фізичні особи-підприємці/ individual entrepreneurs	
				одиниць/ units	у % до загального показника/ in % to the total	одиниць/ units	у % до загального показника/ in % to the total
Усього		1732576	100,0	261992	100,0	1470584	100,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	53281	3,1	32844	12,6	20437	1,4
Промисловість	B+C+D+E	102500	5,9	36422	13,9	66078	4,5
Будівництво	F	44720	2,6	21574	8,2	23146	1,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	661158	38,2	67395	25,7	593763	40,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	88184	5,1	13151	5,0	75033	5,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	57734	3,3	4805	1,8	52929	3,6
Інформація та телекомунікації	J	295912	17,1	11793	4,5	284119	19,3
Фінансова та страхова діяльність	K	9261	0,5	3248	1,3	6013	0,4
Операції з нерухомим майном	L	79131	4,6	26508	10,1	52623	3,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	137409	7,9	19748	7,5	117661	8,0
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	45891	2,6	13170	5,0	32721	2,2
Освіта	P	17450	1,0	1853	0,7	15597	1,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	32268	1,9	6131	2,4	26137	1,8
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	13548	0,8	1485	0,6	12063	0,8
Надання інших видів послуг	S	94129	5,4	1865	0,7	92264	6,3

Територіальна структура економіки

Територіальна економіка — це економічні об'єкти, розташовані на даній території.

Територіальність економіки треба розуміти і мати на увазі в суто географічному, державно-національному і природному сенсах.

1	Утворення відходів по регіонах у 2023 році^{1,2,3}				
2	Wastes generation in 2023, by region^{1,2,3}				
3	<i>(тис.т / thsd.t)</i>				
4		Загальний обсяг утворення відходів/ Total waste generation	У тому числі / Of which		
5			I-III класів небезпеки /I-III hazard classes	IV класу небезпеки /IV hazard class	
6	Україна	176276,6	202,9	176073,7	Ukraine
7	Вінницька	1115,9	1,4	1114,5	Vinnitsya
8	Волинська	399,7	1,9	397,8	Volyn
9	Дніпропетровська	131070,7	16,4	131054,3	Dnipropetrovsk
10	Донецька	5095,9	0,5	5095,4	Donetsk
11	Житомирська	390,9	1,3	389,6	Zhytomyr
12	Закарпатська	161,5	2,2	159,3	Zakarpattya
13	Запорізька	1426,3	2,5	1423,8	Zaporizhzhya
14	Івано-Франківська	729,2	1,3	727,9	Ivano-Frankivsk
15	Київська	932,6	5,9	926,7	Kyiv
16	Кіровоградська	517,2	0,6	516,6	Kirovohrad
17	Луганська	-	-	-	Luhansk
18	Львівська	2830,4	1,4	2829,0	Lviv
19	Миколаївська	345,5	50,4	295,1	Mikolayiv
20	Одеська	236,7	0,9	235,8	Odesa
21	Полтавська	22904,6	38,8	22865,8	Poltava
22	Рівненська	487,9	0,7	487,2	Rivne
23	Сумська	443,4	26,2	417,2	Sumy
24	Тернопільська	1354,4	0,2	1354,2	Ternopil
25	Харківська	748,6	11,0	737,6	Kharkiv
26	Херсонська	18,2	14,2	4,0	Kherson
27	Хмельницька	822,9	1,5	821,4	Khmelnyskiy
28	Черкаська	1525,3	1,0	1524,3	Cherkasy
29	Чернівецька	105,5	0,0	105,5	Chernivtsi
30	Чернігівська	306,6	0,5	306,1	Chernihiv
31	м.Київ	2306,7	22,1	2284,6	city of Kyiv

3. Економічні закони і їх сутність

Економічні процеси в суспільстві управляються внутрішніми, властивими їм законами – законами громадських дій людей або **економічними законами**.

Ряд істотних і принципових відмінностей між законами природи і економіки:

- 1) природні закони – це закони природи, економічні – *закони розвитку суспільного життя, господарської діяльності людей;*
- 2) природні закони – вічні, економічні – *носять історичний характер;*
- 3) відкриття та використання природних законів відбувається більш-менш гладко, а економічні закони зустрічають сильну протидію з боку відживаючих громадських сил.

Слід розрізняти об'єктивні закономірності і юридичні нормативні акти.

Економічні закони класифікуються за такими групами (в залежності від їх історичної стійкості):

1) специфічні економічні закони (закони розвитку конкретних, історично визначених форм господарювання);

2) особливі економічні закони (закони для ряду епох, де зберігаються умови для їх дії);

3) загальні економічні закони.

Закон підвищення потреб – потреби ростуть в кількісному і в ще більшому ступені якісному відношенні.

Закон зростаючих альтернативних витрат – для отримання кожної додаткової одиниці одного товару доводиться розплачуватися втратою зростаючої кількості інших товарів, тобто збільшенням втрачених можливостей.

Закон спадної прибутковості (віддачі) – приріст випуску певного продукту за рахунок збільшення будь-якого змінного фактору при інших фіксованих факторах убуває, починаючи з деякого обсягу випуску.

Закон попиту – величина попиту зростає при зниженні ціни і зменшується при підвищенні ціни товару за інших незмінних факторів.

Закон пропозиції – обсяг пропозиції товару збільшується при збільшенні ціни і зменшується при її зниженні за інших незмінних факторів.

Закон спадної граничної корисності (перший закон Госена) – чим більше споживання деякого блага, тим менше приріст корисності, що отримується від одиничного збільшення споживання цього блага.

Закон Енгеля (залежність структури особистого споживання від доходу – кількість і види придбаних споживачами товарів і послуг в помітному ступені залежать від грошових доходів покупців).

4.Сутність, структура, роль потреб в розвитку економіки

Потреби – об’єктивна потреба людей в чому-небудь, об’єктивно необхідному для підтримки життєдіяльності і розвитку організму, розвитку особистості, що вимагає задоволення.

Найбільшого поширення набула теорія американського вченого **А. Маслоу**, згідно з якою всі потреби за принципом ієрархії розташовуються в наступному висхідному порядку від “нижчих” матеріальних до “вищих” духовних:

- 1) фізіологічні;*
- 2) в безпеці;*
- 3) в соціальних зв’язках;*
- 4) самоповага;*
- 5) в розвитку.*

За суб'єктами (носіями потреб):

– індивідуальні, групові, колективні, громадські.

По об'єкту (предмету, на який вони спрямовані):

– матеріальні, духовні, етичні (пов'язані з моральністю) і естетичні (що стосуються мистецтва);

За сферами діяльності:

потреби праці, спілкування, рекреації та економічні.

Цю класифікацію потреб можна доповнити виділенням потреб раціональних і ірраціональних, абсолютних і дійсних, усвідомлених і не усвідомлених, помилково понятих та ін.

Швидше за все насичуються і мають певну межу збільшення потреби нижчого порядку. По суті, безмежні запити вищого порядку – соціальні та інтелектуальні.

Економічні потреби – це частина людських потреб, для задоволення яких необхідне виробництво, розподіл, обмін і споживання благ і послуг. Саме вони беруть участь в активній взаємодії між виробництвом і незадоволеними запитами людей.

Тільки при усвідомленні потреб виникає мотивація до праці. В цьому випадку потреби набувають конкретну форму – форму інтересу. Всі інтереси існують в єдності, але між ними є і протиріччя.

5. Відтворення і відтворювальний процес

Відтворення можна розглядати на рівні мікроекономіки, коли безперервність, повторюваність виробництва відбувається в межах окремого підприємства, господарства.

Відтворення здійснюється і на рівні макроекономіки. Тут безперервний процес виробництва відображає взаємозв'язки між важливими структурними пропорціями, узагальнюючими показниками народного господарства, між виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання, які охоплюють усі галузі національної економіки.

Процес розширеного відтворення в умовах ринкової економіки має свої особливості:

- по-перше, він відбувається на основі різноманітних форм власності;
- по-друге, визначається дією всієї системи об'єктивних економічних законів, передусім законів ринкової економіки;
- по-третє, підпорядкований економічним інтересам товаровиробників.

- *Просте відтворення* – це відновлення виробництва з року в рік практично в незмінних масштабах і на практично незмінній техніко-технологічній основі. За цих умов додатковий продукт, якщо він виробляється, використовується лише на потреби особистого споживання. Таке відтворення притаманне для традиційних суспільств, де темпи зростання суспільного виробництва низькі, внаслідок чого відбувається уповільнення соціально-економічного прогресу. Подібне явище існує і нині у деяких країнах світу.

Розширене відтворення – це відновлення виробництва у кожному наступному періоді у зростаючих масштабах та на постійно змінюваних техніко-технологічних засадах. Воно характеризується тим, що в кожному наступному проміжку часу для його здійснення потрібні додаткові та більш якісні виробничі ресурси. Останні при такому відтворенні не залишаються незмінними, а основним джерелом їх розширення та якісного поліпшення є додатковий продукт, який вже не може бути повністю використаний на особисте споживання. Кількісні та якісні зміни факторів виробництва досягаються також за рахунок їх більш раціонального використання, науково-технічного прогресу.

Існує два типи розширеного відтворення: **екстенсивний** та **інтенсивний**.

Екстенсивний тип розширеного відтворення передбачає збільшення обсягів виробленої продукції та надання послуг за рахунок зростання використовуваних речових і особистих факторів виробництва, інших ресурсів без зміни їх техніко-технологічної основи.

Інтенсивний тип розширеного відтворення означає збільшення обсягів виробленої продукції та надання послуг за рахунок зростання продуктивності праці, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на основі науково-технічного прогресу. Практично в господарській практиці розширене відтворення містить в собі елементи як екстенсивного, так і інтенсивного типу.